

ÖZEL FİNANS EKONOMİK HÜKÜMLERİ

Yard. Doç. Dr. Mustafa AYDIN

1. Genel Olarak

Bankalar Kanunu, 1984 yılında çıkarılan ve 1985 yılında yürürlüğe giren

Bankalar Kanunu'nun 1. maddesinde "Bankalar Kanunu" olarak

adlandırılmıştır.

ÖZEL HUKUK

Özel hukuk, bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuktur. Kamu hukukundan farklı olarak, devletle bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemez. Özel hukukun kapsamına, şahıslar arasındaki ilişkiler girer. Bu ilişkiler, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemler sonucu doğar. Özel hukukun temel prensibi, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığıdır. Özel hukukun amacı, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığını belirlemektir.

Özel hukukun kapsamına, şahıslar arasındaki ilişkiler girer. Bu ilişkiler, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemler sonucu doğar. Özel hukukun temel prensibi, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığıdır. Özel hukukun amacı, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığını belirlemektir. Özel hukukun kapsamına, şahıslar arasındaki ilişkiler girer. Bu ilişkiler, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemler sonucu doğar. Özel hukukun temel prensibi, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığıdır. Özel hukukun amacı, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığını belirlemektir.

Özel hukukun kapsamına, şahıslar arasındaki ilişkiler girer. Bu ilişkiler, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemler sonucu doğar. Özel hukukun temel prensibi, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığıdır. Özel hukukun amacı, şahısların kendi iradeleriyle yaptıkları işlemlerin hukuka aykırı olmadığını belirlemektir.

ÖZEL FİNANS KURUMLARI “GÜVENCE FONU”

Yard. Doç. Dr. Murat ALIŞKAN*

I. Genel Olarak

Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısına dair Plan ve Bütçe Komisyonu Raporunda önerildiği¹ şekilde, Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4672 sayılı Kanun² m. 11 ile 4389 sayılı BanK.m.20/no. 6 hükmünde değişiklik yapılarak, Özel Finans Kurumları Birliği'ne, özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesabı sahibi gerçek kişilerin özel finans kurumlarındaki tasarruflarını güvence altına almak amacıyla “Güvence Fonu” kurma görev ve yetkisi verilmiştir.

Hemen belirtmek gerekir ki, hep savunulageldiği³ üzere, cari hesaplarda toplanan tasarrufların bu şekilde teminat altına alınması çok isabetli olmuştur. Çünkü, bankalardaki tasarruf mevduatı için sözkonusu olan garanti ihtiyacının^{3a} bu tasarruflar için de geçerli olduğu şüphesizdir. Bu, hem bizzat bu kurumlardaki tasarrufların korunması ve hem de tasarrufların buralarda birikerek ekonomiye plase edilmesi bakımından böyledir. Fakat yine belirtmek gerekir ki, cari hesaplarda toplanan fonların özel finans kurumlarının kaynakları içindeki payı çok düşüktür^{3b}. Bu bakımdan, sözkonusu tasarruflara getirilen güvencenin anlamı ve etkisi tartışmaya açıktır.

*) Marmara Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

1) Bkz. 4389 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/858), Dönem:21, Yasama Yılı:3 (S. Sayısı:671), s.13, 34-35.

2) Bkz. R.G., T. 29 Mayıs 2001, S. 24416.

3) Örneğin bkz. BATTAL, *Özel Finans Kurumları*, s.123-124; AKIN, s.377; BULUTOĞLU, s.47-48; BÜYÜKDENİZ, s.175; SELÇUK, s.215; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s. 82-83.

3a) Bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.181 vd.

3b) Bkz. TAŞDELEN, s.736.

Ancak asıl sorun kar ve zarara katılma hesapları bakımındandır. Şöyle ki, özel finans kurumlarının ana yabancı kaynağını oluşturan kar ve zarara katılma hesaplarında, kar gibi zarar da paylaşılır; ana paranın aynen geri ödenmesinin garanti edilmesi mümkün değildir(ÖFK.Yön.m.3/f.5, m.19). O halde Güvence Fonu ile ne ve nasıl teminat altına alınacaktır? Bu husus tereddütlüdür ve sorunları içerir^{3c}

II. Güvence Fonu'nun Hukuki Dayanakları, Amacı, Yönetimi ve Denetimi

Güvence Fonu'na ilişkin hususlar, 4672 s. K. m. 11 ile yapılan değişiklikle 4389 s. BanK. m.20/no.6- b,c ve d hükümleri ile Kurum tarafından yayımlanan, Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik⁴ m.8/f.3 (a,b), m.40 ve Geçici Madde 4 hükümlerinde düzenlenmiştir.

Güvence Fonu, Birlik tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Güvence Fonu Yönetmeliği dahilinde Birlik tarafından idare edilir. Güvence Fonu mevcudu, Güvence Fonu Yönetmeliğinde öngörülen şekil ve esaslar dahilinde kullanılır (BanK.m.20/no.6-c,f.1; ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.1)^{4a}. Özel Finans Kurumları Birliği tarafından, henüz sözkonusu Güvence Fonu Yönetmeliği çıkarılmış değildir ve Güvence Fonu henüz faaliyete başlamamıştır.

Bu Fonun ihdasında amaç, özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesabı sahibi gerçek kişilerin özel finans kurumlarındaki tasarruflarını güvence altına almaktır (BanK. m.20/no.6-b, f.son; c, f.1). Bir defa daha belirtmek gerekirse, bankalardaki tasarruf mevduatı bakımından sözkonusu olan garantinin özel finans kurumlarındaki tasarruflar için de ihdas edilmesi, hem bizatihi bu tasarrufların korunması ve hem de tasarrufların buralarda birikerek ekonomiye kanalize edilmesi açısından isabetli olmuştur. Ancak yukarıda belirtildiği üzere, bu konuda kimi tereddüt ve sorunlar sözkonusudur.

3c) Bu hususta ayrıca bkz. BATTAL, *Özel Finans Kurumları*, s.123; BÜYÜKDENİZ, s.175; özellikle TAŞDELEN, s.736,737-739. Bu hususun incelenmesi, Güvence Fonu ile sağlanan teminatın kapsamını da içeren başka bir çalışmaya bırakılmış olup, burada bu konu üzerinde daha fazla durulmayacaktır.

4) Bkz. R.G., T.20 Eylül 2001, S.24529.

4a) Ayrıca bkz. NOYAN, s.193.

Öte yandan, acaba bu fonun çalışması ne kadar başarılı olacaktır? Özel finans kurumlarında Güvence Fonu'nun çalışmasına, bu alanda büyük sayılar yasasının işlemediği ve bunların pasifini oluşturan müşteri kitlesinin davranış kalıplarının tek düzeliği yüzünden portföy oluşturarak riskin dağıtılması ihtimalinin zayıflığı nedeniyle karşı çıkılmakta; güvence fonlarının münferit riskleri "sigortalayabilecekleri", sistemik riskleri karşılamakta başarılı olamayacakları ileri sürülmektedir^{4b}. Keza, az sayıdaki prim borçlusundan yeterince kaynak toplanabilecek midir?^{4c}

TMSF.'na, maî bünyesi bozulan bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması ve üçüncü kişilere devrine yönelik çok geniş ve ağır görev ve yetkiler yüklenmiştir(BanK.m.14). Güvence Fonu'na, özel finans kurumlarının bozulan mali bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılarak tekrar sisteme kazandırılmasına yönelik görev ve yetkiler verilmiş değildir.

Güvence Fonu, Kurum (BDDK.) tarafından denetlenir. Kurum (BDDK., BanK. m.2), Güvence Fonu üzerinde her türlü denetimi yapmaya yetkilidir (BanK. m.20/no.6-c, f.1, son cümle).

III. Güvence Fonunun Nitelik ve Özellikleri

Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde olan (BanK. m. 20/no.6-c,f.1) Güvence Fonu'nun tüzel kişiliği yoktur.

Buna karşılık TMSF.'nin tüzel kişiliği mevcuttur(BanK. m.15/no.1)⁵.

TMSF.'nunda olduğu⁶ üzere, Güvence Fonu ihdasında da amacın, Özel Finans Kurumlarındaki tasarruflara teminat sağlanması olduğu, yoksa TK. anlamında özel sigorta olmadığı, bu nedenle de bu Fonun tüzel kişiliğe sahip olmasının zaten gereksiz olduğu söylenebilir. Bu bakımdan mevcut düzenlemenin isabetli olduğunu belirtmek gerekir. Ancak, yine TMSF.'nin tüzel

4b) Bkz. KARACAN, *Dünya Gazetesi*, 23 Mayıs 2001; TAŞDELEN, 738.

4c) Aynı şekilde bkz.TAŞDELEN, s.735-736.

5) Ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.302-303; TAŞDELEN, s.521.

6) Bkz. VURAL, s.55; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.302; BATTAL, *Bankaların Güven Kuruluşu Niteliği*, s.45 dn.82.

kişiliği haiz olması açısından vurgulandığı⁷ gibi, Güvence Fonuna tüzel kişilik tanınması, kimi bakımlardan, özellikle bu Fonun ihtilaflarda taraf olma ehliyeti bakımından önemli ve faydalı olurdu.

Öte yandan, TMSF. Kurum (BDDK.) tarafından idare ve temsil olunur (BanK. m.15/no.4, TMSF.Yön. m.4)⁸ iken, Güvence Fonu, Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde (BanK. m.20/no.6-c). Bize göre bu durum, hem tasarruflarını özel finans kurumlarına yatıran tasarruf sahipleri ve hem de bankalar karşısında özel finans kurumları bakımından yerinde değildir. Yeri gelmişken şunu da belirtmek gerekir ki, bugün Türkiye’de, tasarrufların korunması için oluşturulacak bir teminat müessesesinin devlete bağlı olması en uygun olanıdır⁹.

Özel finans kurumları, nezdlerindeki özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarına ait tutarları sigorta ettirmek zorundadır (BanK. m.20/no.6-c, f.1). Fakat hemen belirtmek gerekir ki, Güvence Fonu bir sigorta kuruluşu (sigorta ettiren, sigortacı) değildir¹⁰.

Her şeyden önce, Güvence Fonu, SMK. m. 2 ve 3’te, Türkiye’de kurulacak sigorta şirketleri için öngörülen şartları haiz değildir. Bu şartları taşımayan bir fonu “sigortacı” olarak nitelendirmek mümkün değildir¹¹.

Kapsamı ve tutarı Birlik tarafından hazırlanarak yürürlüğe

7) Bkz. KARAYALÇIN, s.302; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.303; TAŞDELEN, s.521.

8) Bu hususta ayrıca bkz. TAŞDELEN, s.521,531; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.279 vd.

9) Aynı görüşte ÜNVEREN, s.155; ÖNAL/DÜZAKIN/AKYÜZ, s.92 vd.; AYMERGEN/BABUŞÇU/İNANÇ/SAVAŞ, s.58 vd.; YILMAZ/KADILAR, s.40 vd.

10) Karşı görüşte, TAŞDELEN, s.735 vd.

Aynı şekilde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu da gerçek anlamda bir sigorta kuruluşu (=sigortacı) değildir (bkz. KARAYALÇIN, s.304,310; AYHAN, s.35,36-37,39; BATTAL, *Bankaların Güven Kuruluşu Niteliği*, s.46; SOMER, s.64; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.303 vd.; TEKİNALP, *Banka Hukukunun Esasları*, s.228-229; TEKİNALP, *Mevduatı Koruyucu Tedbirler*, s.518-519; BATTAL, *Özel Finans Kurumları*, s.123 ; ALIŞKAN, *Hukuki Açından Mevduat*, s.23 dn.33; karşı görüşte ULAŞ, s.466,467; GÜCÜK, s.224,232. Bu görüş hakkında bilgi için ayrıca bkz. SOMER, s.63,65.

11) Aynı şekilde bkz. AYHAN, s.36-37; SOMER, s.64.

konulan Yönetmelikte belirlenen (BanK. m.20/no.6-c) özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarına ait tasarruflar, Güvence Fonu ile teminat altına alınmaktadır. Burada, rizikonun başka kurumlara, yani dışarı aktarılıp dağıtılması (reasürans) sözkonusu değildir. O halde bu Fon bir sigorta kuruluşu olarak nitelendirilemez¹².

Bize göre, TMSF. gibi¹³ Güvence Fonu da özel cari hesaplar ile kar ve zarara katılma hesabı sahiplerinin taşıdıkları riski, özel finans kurumlarının ödeme aczine düşmeleri durumunda, Birlik tarafından belirlenen miktar kadar taşımak üzere ihdas edilmiş olan, risk taşıyan, kar amacı ve riski başka kuruluşlara aktarma imkanı olmayan bir Fon'dur. Bu Fon da Birlik tarafından belirlenen miktardaki tasarrufları garanti etmek suretiyle mali sektörde güven ve istikrarı kurmak, korumak ve sürdürmek amacına yönelik bir kamu hizmeti görmektedir.

Fonun adının "Sigorta Fonu" değil de niteliğine uygun olarak "Güvence Fonu" şeklinde adlandırılmasının çok isabetli olduğunu belirtmek gerekir¹⁴.

Öte yandan, Güvence Fonu, bu fon ile sağlanan teminat sistemi ve bu sistem içinde yer alan hukuki ilişkiler, kanun ve kanuna bağlı düzenlemelerin oluşturduğu mevzuatta yeterince düzenlenir. Bu husustaki muhtemel sorunlara, bu düzenlemelerdeki esaslar doğrultusunda çözüm üretilmesi en isabetli hareket tarzı olacaktır. Bu bakımdan, bize göre, TMSF. hususunda olduğu^{14a} üzere, burada da kimi benzerliklerden hareketle^{14b} Güvence Fonu

12) Bu husus TMSF. Bakımından da böyledir (bkz. KARAYALÇIN, s.304,310; SOMER, s.64; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.307. Bu doğrultuda ayrıca bkz. TEKİNALP, *Banka Hukukunun Esasları*, s.228-229; TEKİNALP, *Mevduatı Koruyucu Tedbirler*, s.518; BATTAL, *Özel Finans Kurumları*, s.123; ALIŞKAN, *Hukuki Açından Mevduat*, s.23 dn.33).

13) Bkz. KARAYALÇIN, s.304; AYHAN, s.39; SOMER, s.64,65,66; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.307-308, 309-310; BATTAL, *Bankaların Güven Kuruluşu Niteliği*, s.46. Bu hususta ayrıca bkz. TEKİNALP, *Banka Hukukunun Esasları*, s.228-229; TEKİNALP, *Mevduatı Koruyucu Tedbirler*, s.518.

14) Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun adının da niteliğine uygun olarak "Tasarruf Mevduatı Garanti Fonu" veya "Tasarruf Mevduatı Güvence Fonu" şeklinde değiştirilmesi isabetli olacaktır. Aynı görüşte, VURAL, s.55; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.302; BATTAL, *Bankaların Güven Kuruluşu Niteliği*, s.45 dn.82.

14a) Bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.309.

14b) Örneğin bkz. TAŞDELEN, s.735 vd.

ile sigorta kuruluşu (=sigortacı) arasında ilgi ve bağlar kurmaya ve böyle bir çaba içerisine girmeye çok da gerek yoktur.

IV. Güvence Fonunun Kaynakları

Güvence Fonu hususundaki en ciddi meselelerden biri de bu Fon'un kaynakları bakımındandır. Gerçekten de, Güvence Fonu'nun, özel finans kurumları nezdindeki tasarrufları güvence altına almaktan doğan görev ve yetkilerinin gereğini yerine getirebilmesi için yeterli mali kaynağa sahip olması gerekir.

Güvence Fonu'nun kaynakları; güvence primlerinden, BanK. m.10'a göre zamanaşımına uğrayan, özel finans kurumları nezdindeki hesap, emanet ve alacaklardan, kuruluş izni verilen özel finans kurumlarının kurucularının, BanK. m. 7/no.2-c hükmünde belirtilen asgari sermayenin yüzde onu (%10) tutarında Güvence Fonuna yatıracakları sisteme giriş payından, BanK. m. 8/no.2 hükümleri çerçevesinde, devralan bakımından verilen hisse devir izinlerinde, devralınan hisselerin nominal bedelinin veya borsa değeri daha yüksek olduğu takdirde borsa değerinin yüzde biri (%1) oranında Güvence Fonuna yatıracakları tutarlardan, BanK. hükümlerine aykırılık dolayısıyla özel finans kurumlarının görevli ve ilgili mensupları ile özel finans kurumlarına karşı işlenen suçlardan dolayı üçüncü kişilere hükmolunacak adli para cezaları ile özel finans kurumlarına uygulanacak idari para cezalarının yüzde ellisinden (%50), Özel Finans Kurumları Birliği'nin aldığı genel ya da özel nitelikteki karar ve tedbirlere zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında Birlik Yönetim Kurulunca uygulanacak para cezalarından ve Güvence Fonu mevcudunun gelirleri ile sair gelirlerinden oluşur (BanK. m.20/no.6-b, f.5;m.20/no.6-c, f.2).¹⁵

Güvence Fonu mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumunda, özel finans kurumlarından, ileride doğacak prim yükümlülüklerine mahsuben avans alınabilir(BanK.m.20/no.6-d, f.4).

Olağanüstü hallerde TMSF. kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda, Kurumun talebi üzerine Merkez Bankası tarafından da bu Fon'a avans verilir(BanK.m.15/no.5-b; 4651

15) Ayrıca bkz. TAŞDELEN, s.739; NOYAN, s.194; OVALI, 127-128, 128-129.

sayılı K. m.1 ve m.7 ile değişik 1211 sayılı MerBanK.m.4/II-d, m.40/I-b; TMSF.Yön.m.46/f.son)^{15a}. Diğer taraftan, olağanüstü hallerde TMSF., Hazine Müsteşarlığından izin alarak borçlanabilir(BanK.m.15/no.2, f.2; TMSF.Yön.m.46/f.2)^{15b} ve ihtiyaç hasıl olduğunda, Hazine Müsteşarlığınca, TMSF.'na ikrazen verilmek üzere özel tertip Devlet İç Borçlanma Senedi ihraç edilebilir(BanK.m.15/no.2, f.2; TMSF.Yön.m.46/f.2)^{15c}. TMSF. ile büyük meblağa ulaşan tasarruflar teminat altına alınmaktadır. Keza bu Fon'a, hisseleri ve/veya yönetim ve denetimi kendisine intikal eden bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması ve üçüncü kişilere devrine yönelik geniş görev ve yetkiler verilmiştir (BanK.14, m.15/no.1)^{15d}. TMSF.'nun, bu denli geniş görev ve yetkilerin gereğini yerine getirebilmesi için yeterli mali kaynağa sahip olması gerekir. Bu bakımdan bu Fon'a geniş mali imkanlar sağlanmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Özel Finans Kurumları Birliği tarafından, Güvence Fonu Yönetmeliği henüz çıkarılmamış ve Güvence Fonu faaliyete başlamamıştır. Özel Finans Kurumları Birliği tarafından oluşturulacak olan Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesini izleyen 15 gün içinde Güvence Fonu hesabına devredilmek üzere, Güvence Fonunun sözkonusu kaynakları (BanK.m.20/no.6-c), TMSF. tarafından tahsil edilmektedir(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.1). Ancak, Güvence Fonu Yönetmeliği yürürlüğe girinceye kadar Özel Finans Kurumlarından güvence primi tahsil edilmeyecektir(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.1, son cümle).

1. Güvence Primi

TMSF.'nda olduğu¹⁶ gibi, Güvence Fonunun da en önemli gelir kaynağı güvence primleridir (BanK. m.20/no.6-c, f.1,2).

15a) Bkz.ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.384-385,390 vd.; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.673-674; TAŞDELEN, s.532; T.C. Merkez Bankası, www.tcmb.gov.tr/yenilikler.html

15b) Bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.393-394; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.668; TAŞDELEN, s.532.

15c) Bkz.ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.394-396; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.668; TAŞDELEN, s.532; KAYMAK, s.87-88.

15d) Bu hususta örneğin bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.605 vd.; TAŞDELEN, s.468 vd.; ALTAY, s.151,184,189-190,192 vd.; BİLGE, s.379 vd.; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.398 vd.; KAPLAN, s.40.

16) Bkz.ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.315; ÖNAL/DÜZAKIN/AKYÜZ, s.92.

Mevduat sigortası sistemlerinin, kaynakların oluşumu bakımından; gereksinim duyulmadan önce (iflas öncesi) prim sistemi ve gereksinim duyulduktan sonra (iflas sonrası) prim sistemi şeklinde olmak üzere iki gruba ayrılması mümkündür^{16a}.

İflas öncesi prim sisteminde belli bir fon oluşturulur ve gerektiğinde ödemeler bu fondan yapılır. İflas sonrası prim sisteminde ise, banka iflaslarından önce herhangi bir fon oluşturulmaz. Bu usulde, bankalar başarısız hale geldikten sonra prim sistemi geliştirilir^{16b}.

İflas sonrası prim sistemi, batan bankaların finansal yüklerinin karlı bankalara aktarılması sonucuna neden olduğu için pek tercih edilmemektedir^{16c}. Keza, bu sistemde fon oluşturulması, bunalım dönemlerine, maliyetlerin en fazla arttığı, koşulların en kötü olduğu dönemlere rastlamaktadır^{16d}. Bu sistem bu bakımdan da isabetsizdir.

İflas öncesi prim sistemi de sabit bağımsız fonun enflasyon nedeniyle erozyona uğrayacağı ve banka sistemindeki hızlı gelişmelerin yaratacağı riskleri karşılamakta yetersiz kalacağı, üstelik hiçbir bankanın problemi sözkonusu değil iken sabit fon yöntemiyle tüm bankalara mali yönden bir yük getirildiği gibi eleştirilere^{16e} maruz kalabilmekle birlikte; oluşması muhtemel zararın, kısıtlı ve maliyetin en fazla arttığı, koşulların en kötü olduğu bunalım döneminde toplanmaya çalışılan fon ile karşılanması esasına dayanan bir sisteme nazaran, iflas öncesi fon sisteminin daha etkin bir güvence sağlayacağı savunulabilir^{16f}. Dolayısıyla bu (iflas öncesi prime dayanan) sistemin daha isabetli olduğu açıktır.

Türk hukukunda, tasarruf mevduatı sigortasında olduğu üzere, özel finans kurumlarındaki tasarruflara sağlanan güvencenin

16a) Bkz. CANBAŞ/EROL, s.6; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.313; ÜNVEREN, s.31.

16b) Bkz. CANBAŞ/EROL, s.6; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.313; ÜNVEREN, s.31.

16c) Bkz. CANBAŞ/EROL, s.6; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, S.313.

16d) Bkz. ÜNVEREN, s.31; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.313.

16e) Bkz. CANBAŞ/EROL, s.6; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.314; ÜNVEREN, s.31.

16f) Bkz. CANBAŞ/EROL, s.6; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.314; ÜNVEREN, s.31.

finansal kaynağı açısından da bu isabetli olan, gereksinim duyulmadan önce prim toplanması yönteminin (iflas öncesi prim sistemi) kabul edildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, en uygun olan kaynak oluşum yöntemi kabul edilmiş durumdadır.

a) Güvence Priminin Tarifesi ile Tahsil Zamanı ve Şeklini Belirleyecek Mercii

Güvence priminin tarifesi ile tahsil zamanı, şekli ve diğer hususlar Özel Finans Kurumları Birliği tarafından belirlenerek Güvence Fonu Yönetmeliğinde gösterilir (BanK. m. 20/no.6-c, f.1)¹⁷.

Güvence priminin tarifesi ile tahsil zamanı, şekli ve diğer hususları belirleme yetkisinin Kanun tarafından Birliğe bırakılması yerinde olmuştur. Çünkü, değişen ihtiyaç ve koşullara uygun olarak bu hususlar Birlik tarafından süratle değiştirilebilecek ve gerekli düzenlemeler olması gerektiği şekilde yapılabilecektir¹⁸.

Yukarıda da belirtildiği üzere, güvence priminin tarifesi ile tahsil zamanı ve şeklinin de belirleneceği Güvence Fonu Yönetmeliği henüz çıkarılmış değildir. Bu Yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar Özel Finans Kurumlarından güvence primi tahsil olunmayacaktır(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.1, c.son).

b) Güvence Primi Matrahı (=Üzerinden Prim Hesaplanacak Tutar)

Mevduat sigortası bakımından, bugün dünya bankacılığında, bankaların özkaynakları veya toplam varlıkları üzerinden prim hesaplanması gibi uygulamalara rastlanmakla birlikte, yaygın ve isabetli olan uygulama, sigortalı mevduat veya toplam mevduat üzerinden prim alınmasıdır¹⁹.

17) Tasarruf Mevduatı Sigorta primlerinin tarifesi ile tahsil zamanı ve şekli Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca belirlenir (BanK. m.15/no.6-a, TMSF.Yön. m.45/a). Bu hususta ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.331-333.

18) Aynı şekilde, tasarruf mevduatı sigorta primlerinin tarifesi ile tahsil zamanı, şekli ve diğer hususları belirleme yetkisinin Kanun tarafından Kurula bırakılmış olmasının isabetli olduğu hususunda bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.332.

19) Bkz. KARACAN, *Bankacılık ve Kriz*, s.126,127,131,256-258; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.333; FERNANDEZ, s.54; MESUTOĞLU, s.41.

2000/682 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına²⁰ (m.4) göre, tasarruf mevduatı sigorta primleri, tasarruf mevduatının sigortalı kısmı toplamı üzerinden değil, bütün tasarruf mevduatı toplamı üzerinden hesaplanmaktadır. TMSF.'na gelir sağlama bakımından savunulabilir ise de bu duruma hukuki bakımdan itiraz edilebileceği açıktır. Sigorta primlerinin, tasarruf mevduatının sigortalı kısmı toplamı üzerinden alınması gerekir. Muhtemel gelir azalması, prim oranlarının yükseltilmesi ve riske göre ayarlanması suretiyle telafi edilebilir²¹.

Buna göre, güvence priminin de güvenceye tabi olacak özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarına ait tasarrufların toplamı üzerinden hesaplanması gerekir. En isabetli olanı budur. Güvence Fonunun prim gelirleri bakımından ise, prim oranları buna göre belirlenmeli ve riske göre ayarlanmalıdır.

c) Güvence Primi Oranı

Mevduat sigortasında prim oranlarının belirlenmesi konusunda başlıca iki sistemin olduğu görülmektedir: Sabit Oranlı Prim Sistemi ve Riske Dayalı (=Riske Göre Değişen Oranlı) Prim Sistemi. Bankaların risk durumu ve sermaye yeterliliğine bakılmaksızın prim matrahı üzerinden uygulanan sabit bir oranın sözkonusu olduğu sabit oranlı prim (fixed rate) sisteminin, bankaları risk almaya yönelttiği ve piyasa disiplini bozduğu görülmektedir. Bu sebeple bankaların risklilik durumuna göre farklı oranlarda uygulanan prim sistemi (risk adjusted variable rate) savunulmakta ve uygulanmaktadır²². Gerçi bankaların riskinin

20) "Sigortaya Tabi Tasarruf Mevduatı ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Tahsil Olunacak Primler Hakkında Karar" (bkz. R.G., T.1 Haziran 2000, S.24066-Mükerrer).

21) Bu hususta daha fazla bilgi için bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.333 vd.

22) Bu hususlarda örneğin bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.336 vd., 554; KARACAN, *Bankacılık ve Kriz*, s.125-127; MESUTOĞLU, s.42 vd., 105-108; YILMAZ/KADILAR, s.9 vd.,31; ABELES, s.14; AVERY/BERGER, s.847vd.; FLANNERY, s.975vd.; BRADEL/WAMBEKE/WHIDBEE, s.875vd.; TULAY/ALPARSLAN/ERDÖNMEZ, s.28,29,37; OVALI, s.54 vd.; ULUDAĞ, s.7.

2000/682 sayılı Kararda tasarruf mevduatı sigorta prim oranları, bankaların sermaye yeterliliği rasyolarıyla ilişkilendirilerek belirlenmiştir (m.4). Bu şekilde bir çeşit riske dayalı prim belirleme yönteminin uygulanmış olması kuşkusuz isabetli, fakat yetersizdir. Çünkü, risk gruplarını rasyolara göre kabaca ikiye ayıran bu düzenleme gerçekçi değildir. Oldukça zor, gayret ve zaman alıcı bir süreci gerektirmekle birlikte, kapsamlı bir risk ölçüm sistemi geliştirilmeli, bu sisteme göre oluşturulacak (risk farklılıklarını gerçekçi olarak yansıtan) bir

isabetle ölçülmesi ve gelişmelerin takip ve değerlendirilmesi konusunda oldukça ciddi tereddütler ve güçlükler olmakla²³ birlikte; bankaların riskli faaliyetlerden kaçınmaya zorlanması, piyasa disiplininin korunması ve öte yandan adil bir prim sistemi uygulaması bakımından, risk ölçüm sisteminin kurulması ve prim oranlarının oluşturulan "risk cetveli"ne göre belirlenmesi, mümkün olduğu kadar bu yöntemin uygulanmasına geçilmesi gerektiği hususu açıktır.

Aynı sebeplerle ve yine sözkonusu güçlüklerle rağmen, özel finans kurumları risk cetveli oluşturulmalı ve güvence primi oranları, risk farklılıklarını karşılayacak şekilde riske göre değişen oranlarda belirlenmelidir. Güvence primi oranının sabit olmayıp bu şekilde riske göre değişen oranlarda belirlenmesi (risk adjusted variable rate), özel finans kurumlarını riskli faaliyetlerden kaçınmaya yöneltecek ve piyasa disiplininin korunmasına hizmet edecektir ki, asıl amaç da budur. Keza, güvence primi oranının riske göre belirlenmesi en adil uygulamadır.

Özel finans kurumunun, Kurumca verilen süre içerisinde istenen tedbirleri almaması veya istenen tedbirler alınsa dahi, özel finans kurumunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek mahiyetteki işlemlerin tekerrürü halinde, özel finans kurumunun ödeyeceği güvence fonu primleri, Özel Finans Kurumları Birliği vasıtasıyla (Bank. m. 20/no.6-b, f.3) yükseltilebilir (Bank. m. 14/no.1-c). Mevduat sigortası primleri bakımından²⁴ da Bankalar Kanununda ilk defa yer almakta olan bu önlem etkili sonuçlar verebilir. Gerçekten de, çeşitli sebeplerle özel finans kurumunun riskli faaliyetler içine girmesi, mesela kar ihtimali yüksek olmakla birlikte riski de çok yüksek olan yatırımlara yönelmesi gibi hallerde, bu özel finans kurumunun riskli çalıştığı ve bu durumun özel finans kurumunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürdüğü gerekçesiyle özel finans kurumunun ödeyeceği güvence primi riskin derecesine göre artırılabilir.

cetvelde, risk grupları arasındaki prim oranı farkı, yine risk farklılıklarını karşılayacak miktarda olmalıdır. Bu şekilde oluşturulan riske göre değişen prim oranları, değişen koşulların gereklerini karşılayacak şekilde devamlı gözden geçirilmelidir (bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.345 vd.,554).

23) Bu hususta örneğin bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.338,554; KARACAN, *Bankacılık ve Kriz*, s.127; MESUTOĞLU, s.42-43; OVALI, s.55 vd.

24) Bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.609-611; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.348-349,555; BİLGE, s.388.

Böyle bir imkan, hem özel finans kurumlarının faaliyetlerinde daha dikkatli olması ve gerekli tedbirlerin alınarak bunların uygulanmasının sağlanması, hem de riskli özel finans kurumunun daha yüksek prim ödemesi adil olacağı için faydalı ve isabetli olmuştur.

Diğer taraftan, birden çok bankanın birleşmesi suretiyle yeni kurulan bankanın veya devralan bankanın tasarruf mevduatı sigorta primi yükümlülüğü, BanK. m.15/no.6 hükmünde belirtilen yetkiye istinaden, birleşme veya devre izin verildiğine dair Kurul kararının R.G.'de yayımlandığı tarihten başlamak üzere ve iki (2) yıl süreyle 1.6.2000 tarih ve 2000/682 sayılı Kararname Eki Karar m.4'te belirtilen oranların yarısı kadar uygulanır(Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yön.m.18/f.2)²⁵.

Bu hüküm, özel finans kurumlarının birleşme ve devirlerinde de uygulanır (Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yön.m.21). Buna göre, birden çok özel finans kurumunun birleşmesi suretiyle yeni kurulan özel finans kurumunun veya devralan özel finans kurumunun Güvence Fonu primi yükümlülüğü, birleşme veya devre izin verildiğine dair Kurul kararının R.G.'de yayımlandığı tarihten başlamak üzere ve 2 yıl süreyle, Özel Finans Kurumları Birliği tarafından Güvence Fonu Yönetmeliğinde belirlenecek olan oranların yarısı kadar uygulanacaktır.

d) Güvence Fonuna Ödenen Primlerin Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Gider Kabul Edilmesi

Özel finans kurumlarınca Güvence Fonuna ödenen primler, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider kabul edilir (BanK. m.20/no.6-c, f.son).

2. Zamanaşımına Uğrayan Hesap, Emanet ve Alacaklar

a) Yasal Düzenleme ve Esasları

Güvence Fonu'nun kaynaklarından biri de BanK. m. 10'a göre zamanaşımına uğrayan, özel finans kurumları nezdindeki hesap, emanet ve alacaklardır(BanK.m.20/6-c, f.2).

25) Bkz. R.G., T.27 Haziran 2001, S.24445; ayrıca bkz. NOYAN, s.68-69.

BanK. m.10/no.4 hükmünde yer alan düzenlemeye göre, bankalar nezdindeki her türlü mevduat, emanet ve alacaklardan, en son talep, işlem veya müdiin herhangi bir şekilde yazılı talimatı tarihinden başlayarak 10 yıl içinde aranmayanlar zamanaşımına "tabidir". Zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacaklar Fona gelir kaydedilir. Bununla ilgili esas ve usuller Kurulca belirlenir²⁶.

Bu hükme göre, özel finans kurumları nezdindeki hesap, emanet ve alacaklardan, en son talep, işlem veya tasarruf sahibinin herhangi bir şekilde yazılı talimatı tarihinden başlayarak 10 yıl içinde aranmayanlar yasadan ötürü Güvence Fonu'na intikal eder²⁷. Özel Finans Kurumu, sözkonusu 10 yıllık sürenin dolmasından sonra, fakat henüz Fon'a gelir kaydedilmeden önce yapılan başvuruya istinaden ilgiliye ödemedede bulunamaz. Aksi halde Fon'a karşı sorumluluğu devam eder. Sözkonusu hesap, emanet ve alacakların Güvence Fonu'na geçiş anı, kayıt anı değil; 10 yıllık sürenin sonudur.

b) Güvence Fonuna Devri Gereken Hesap Üzerine Çek Çekilmesi

T.C. Merkez Bankası, geçen dönemde, on yıllık süre geçtikten sonra zamanaşımına uğradığı için Merkez Bankasına devri gereken mevduat hesapları üzerine çekilen çeklerle ilgili olarak;

— Banka henüz mevduat hesabındaki parayı Merkez Bankasına devretmemiş ise, on yıllık süre geçmiş olsa da, paranın mevduat sahibine ödenmesi gerekeceğinden, devirden önce bu hesap üzerine keşide edilen ve yasal süre içinde muhatap bankaya ibraz edilen çekin ödeneceğini, çekin kısmen veya tamamen karşılığının bulunmaması halinde 3167 sayılı Çek Yasası hükümlerinin uygulanacağını,

— Paranın Merkez Bankasına devrinden sonra ise çekin arkasına, "Bankalar Kanununu 36. maddesine göre mevduatın T.C. Merkez Bankasına devri nedeniyle ödeme yapılmamıştır" kaydı düşüleceğini öngören görüşünü açıklamıştır²⁸.

26) Bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.355 vd.; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.318 vd.,665; TAŞDELEN, s.302 vd.; YASAN, s.164 vd.; KAYMAK, s.87.

27) Bu görüşte, REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.328; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.357 vd.,555; karşı.YASAN, s.166,182-183,185,186,189-190.

28) T.C. Merkez Bankası'nı 7 Nisan 1997 tarih ve 67680 sayılı yazısı (bkz. REİ-

Yukarıda belirtildiği üzere, 4389 sayılı Bankalar Kanununa göre, on yıllık zamanaşımı süresi dolduktan sonra hesaptaki para yasa gereğince (4389 sayılı BanK. m.10/no.4) Güvence Fonu'na geçmektedir. Dolayısıyla artık bundan sonra çekin ödenmesi mümkün değildir. Bu durumda çekin arkasına, Bankalar Kanununun 10. maddesine göre hesaptaki paranın bu Fon'a devri nedeniyle ödemenin yapılmadığına dair kayıt düşülmesi gerekir²⁹.

c) Zamanaşımına Uğrayan Hesap, Emanet ve Alacakların Güvence Fonu'na Gelir Kaydedilmesiyle İlgili Esaslar

Zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacakların Fon'a gelir kaydedilmesi ile ilgili esas ve usuller Kurulca (BDDK.) belirlenir (BanK.m.10/no.4). Bu hüküm, BanK.m.2, m.3/no.11 ve m.20/no.6 hükümleri uyarınca, Özel Finans Kurumlarında zamanaşımına uğrayan hesap, emanet ve alacakların Güvence Fonu'na gelir kaydedilmesine ilişkin esas ve usulleri belirleme yetkisi bakımından da geçerlidir. Buna göre, özel finans kurumlarında zamanaşımına uğrayan hesap, emanet ve alacakların Güvence Fonu'na gelir kaydedilmesiyle ilgili esas ve usuller Kurulca belirlenir.

Kuşkusuz Kurul, Kanuna (m.10/no.4) aykırı bir düzenleme yapamaz. Bu bakımdan, 10 (on) yıl içinde aranmayan hesap, emanet ve alacakların zamanaşımına uğraması yasa gereği olup; Kurul'un, sözgelimi, 3182 sayılı BanK. m. 36 hükmünde³⁰ olduğu üzere, on yıl geçtikten sonra durumun bankalar ve özel finans kurumları tarafından bütün hesap sahiplerine veya belli miktarı aşan hesap sahiplerinin mevcut adreslerine gönderilecek bir mektupla bildirileceği ya da tutar veya değeri belli miktarı aşan veya tüm hesapların ilan edileceği ve mesela 1 yıl içinde aran-

SOĞLU, Şerh (Ankara 2000), s.327-328; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.361-362).

29) Bu hususta ayrıca bkz. REİSOĞLU, Şerh (Ankara 2000), s.328; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.362.

30) 3182 sayılı BanK.m.36 hükmüne göre mevduat, emanet ve alacakların zamanaşımına uğraması ve zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacakların Fon'a gelir kaydedilmesine ilişkin esaslar ve prosedür konusunda bkz. REİSOĞLU, Şerh (Ankara 1998), s.320 vd.; KARACAN, *Bankacılık Hukuku*, s.142-144; EREM/ALTINOK/TANDOĞAN, s.106 vd.; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.353 vd.; YASAN, s.166-167, 183 vd.; NOYAN, s.308; EREM/ALTINOK, s.54-56; Y.11.HD., 3.7.2001 gün ve 2001/4350-6183 sayılı Karar (bkz. NOYAN, s.308).

mayanların TMSF.'na (ve Güvence Fonu'na) gelir kaydedileceği gibi bir düzenleme yapması mümkün değildir. Yine, zamanaşımına uğrayan hesabın Fon'a devri ile ilgili bir miktar da mevzu bahis değildir³¹.

Kurul'un belirleyeceği temel hususlardan biri, bankalar ve özel finans kurumları nezdindeki 10 yıl içinde aranmayan hesap, emanet ve alacakların, bu 10 yılın bitiminden itibaren hangi süre içinde Fona devredileceğidir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 78 No.'lu "Bankalarda Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Emanet ve Alacakların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Gelir Kaydedilmesine İlişkin Esas ve Usuller" adlı Kararıyla³², konuya ilişkin Yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar, bankalar nezdlerinde bulunan zamanaşımına uğramış mevduat, emanet ve alacaklar hakkında yapılması uygun görülen usul ve esasları belirlemiş ve bu husustaki ayrıntılı prosedürü, 2.TMSF.01.FİN.01.2/2111 Sayı ve 23.11.2000 Tarihli yazıyla^{32a} TBB.'ne bildirmişti. Daha sonra, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliği³³ çıkardı. Zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacakların TMSF.'na gelir kaydedilmesine ilişkin esas ve usuller de bu Yönetmeliğin 35. maddesinde düzenlenmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun, BanK.m.10/no.4 hükmü uyarınca zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacaklarla ilgili tespit ettiği esaslar, liste örnekleri ve bunların hangi hesaplara yatırılacağı; Türkiye'de faaliyet gösteren tüm bankalara ivedilikle duyurulmak üzere, Fon tarafından, BDDK.2.TMSF.1.FİN.02./8174 Sayı ve 5.10.2001 Tarihli yazıyla TBB.'ne iletilmiş ve bu yolla tüm bankalara duyurulmuştur.^{33a} Bu hususta şu kadarını belirtmek gerekir ki, Kurum tarafından, ihbar süresinde sahipleri tarafından aranmayan ve zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve ala-

31) Ayrıca bkz. REİSOĞLU, Şerh (Ankara 2000), s.319; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.362-363; karşı.YASAN, 182 vd.

32) Bkz. R.G., T.16 Kasım 2000, S.24232.

Bu Kararla getirilen düzenleme ve bu düzenlemenin değerlendirilmesi hususunda bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, 362 vd.; YASAN, 166-167, 183 vd.

32a) Bkz. YASAN, s.166-167, 183 vd.

33) Bkz. R.G., T. 27 Haziran 2001, S.24445.

33a) Bkz. Kurumun web sitesi; NOYAN, s.308-310; TAŞDELEN, s.306, dn.240 ve ilgili metin.

çakların, sonradan yapılacak başvurulara istinaden iadesinin mümkün olmayacağı öngörülmüştür. Yukarıda da belirtildiği üzere, Kurum tarafından belirlenen bu husus, BanK.m.10/no.4'te yer alan düzenlemeye uygundur.

Özel finans kurumları nezdindeki zamanaşımına uğrayan hesap, emanet ve alacakların Güvence Fonu'na gelir kaydedilmesine ilişkin esas ve usuller ise, Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik m.40 hükmünde düzenlenmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, ÖFK.Yön. m.40 hükmünde öngörülen bu esas ve usuller, bankalarda zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacakların TMSF.'na gelir kaydedilmesine ilişkin olarak öngörülen, Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik m.35'teki esas ve usullerin aynısıdır.

Sözkonusu ÖFK.Yön. m.40/no.1'de, BanK. m.10/no.4 hükmü tekrarlanarak, özel finans kurumları nezdindeki her türlü hesap, emanet ve alacaklardan, son talep, işlem veya tasarruf sahibinin herhangi bir şekilde yazılı bir talimatı tarihinden başlayarak on yıl geçtiği halde hak sahiplerince aranılmamış olanların zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür.

Bu hükümde (ÖFK.Yön.m.40) yer alan, özel finans kurumlarında zamanaşımına uğrayan her türlü hesap, emanet ve alacakların Güvence Fonuna gelir kaydedilmesine ilişkin esas ve usuller ise şöyledir:

Reşit olmayanlar adına ve yalnızca bunlara ödeme yapılmak kaydıyla açtırılan hesaplarda zamanaşımı süresi, kişinin reşit olduğu tarihte işlemeye başlar(ÖFK.Yön.m.40/no.4)^{33b}.

Özel finans kurumları, zamanaşımı süresinin dolmasına 3 ay kala, hesap, emanet ve alacaklardan, 40 milyon liranın üzerinde bulunanlar ile kıymeti bilinmeyen emanetlerin hak sahiplerini, hesapların zamanaşımına uğrayacağı hususunda iadeli taahhütlü mektupla uyarmak zorundadırlar. Yazılı uyarıya rağmen 3 aylık süre zarfında sahipleri tarafından aranmayan ve zamanaşımına uğrayan hesap, emanet ve alacaklar, sahiplerinin kimlik bilgileri, adresleri, haklarının ulaştığı tutarlar gösterilmek suretiyle dü-

33b) Aynı şekilde, Bank.Yön.m.35/no.4, 78 No.'lu Karar m.4, 70 sayılı KHK.m.36/no.4, 3182 sayılı BanK.m.36/no.4.

zenlenecek bir liste ile birlikte, zamanaşımı tarihini izleyen takvim yılının ilk 3 ayı içinde, Güvence Fonu Yönetmeliğinde belirlenecek yöntem çerçevesinde Güvence Fonuna devredilir (ÖFK.Yön.m.40/no.2).

Zamanaşımına uğramış hesap, emanet ve alacaklar için düzenlenecek liste örnekleri ve bunların hangi hesaplara yatırılacağı veya ne suretle tevdi ve teslim edileceği, Özel Finans Kurumları Birliği tarafından özel finans kurumlarına duyurulur (ÖFK.Yön.m.40/no.3).

Daha önce de belirtildiği üzere, sözü edilen Güvence Fonu Yönetmeliği henüz çıkarılmış değildir ve Güvence Fonu henüz faaliyete başlamamıştır. Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe gireceği tarihe kadar, ÖFK.Yön. m.40 hükmü uygulanmayacak, özel finans kurumlarında zamanaşımına uğrayan her türlü hesap, emanet ve alacaklar hakkında Bank.Yön. m.35 hükmüne göre işlem yapılacaktır(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.2). Yani, Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe gireceği tarihe kadar, özel finans kurumlarında zamanaşımına uğrayan her türlü hesap, emanet ve alacaklar, Bank.Yön. m.35 hükmünde yer alan usul ve esaslar dahilinde, TMSF.'nin T.C. Merkez Bankası nezdindeki hesabına alacak kaydedilecek ve Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesini izleyen 15 gün içinde Güvence Fonu hesabına devredilecektir(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.1).

d) Bir Özel Finans Kurumunun Tasfiyesinden Sonra Zamanaşımına Uğrayan Değerler

BanK.m.18/no.2'ye göre, Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar faaliyetlerine son vermek ve bunları tasfiye etmek istedikleri takdirde, durumu Türkiye çapında basımı ve dağıtımını yapılan en az iki gazete ile ilan ve mevduat sahipleri ile alacaklılarına veya bu durumda sayılabilecek kişi ve kurumlara tebliğ ederek ellerinde bulunan ayni ve nakdi her türlü mevduat ile emanet ve cari hesap bakiyelerini ve sair borçlarını, vadeli olsalar bile vadelelerini beklemeksizin iki ay içinde iadeye ve bu süre içerisinde sahibi başvurmayan ayni ve nakdi her türlü mevduat, emanet ve alacakları Kuruma tevdi etmeye mecburdurlar. Kurum, bu suretle verilen değerleri, takip eden yılbaşından başlamak üzere on yıl süre ile her yıl başında usulüne göre ilan etmek suretiyle saklar.

Son ilan tarihinden itibaren altı ay içinde aranmayan bu değerler TMSF.'na gelir kaydolunur^{33c}.

Buna göre, bir özel finans kurumunun tasfiyesi durumunda, prosedür sonucunda zamanaşımına uğrayan bu özel finans kurumundan kalan değerlerin Güvence Fonu'na gelir kaydedilmesi gerekir. Bu hususun, Güvence Fonu'nun kaynaklarına dair düzenlemeyi içeren BanK.m.20/no.6-c, 2. fıkra hükmünde belirtilmesi gerekirdi.

3. Kuruluş İzni Verilen Özel Finans Kurumlarının Kurucularının Güvence Fonu'na Yatıracakları Sisteme Giriş Payı

a) Yasal Düzenleme ve Amacı

Güvence Fonu'nun bir diğer kaynağı da kuruluş izni verilen özel finans kurumlarının kurucularının bu Fon'a yatıracakları, BanK.m.7/no.2-d hükmünde belirtilen asgari sermayenin yüzde onu (%10) tutarındaki sisteme giriş payıdır(BanK.m.20/no.6-c, f.2; ÖFK.Yön. m.8/f.3-a,b).

Faaliyete yeni başlayan bir özel finans kurumunun müşterileri, Güvence Fonunun sağladığı teminattan hemen yararlanmaya başlar. Dolayısıyla yeni bir özel finans kurumu faaliyete geçmez bu Fonun sağladığı güvenceden yararlanarak fon toplamakta, fakat başlangıçta Fon'a hiçbir katkısı bulunmamakta; ödemeye başladığı güvence primleri de daha uzun bir süre Fonun sağladığı güvencenin karşılığını oluşturamamaktadır. İşte sisteme giriş payı (BanK.m.7/no.4-b, m.20/no.6-c, f.2), yeni faaliyete geçen bir özel finans kurumunun derhal yararlanmaya başladığı Fon'un sağladığı güvencenin maliyetine bir katkı olarak öngörülmüştür.

b) Sisteme Giriş Payının Tutarı

Sisteme giriş payı tutarı, yüzde beşi (%5) faaliyete başlamadan ve yüzde beşi (%5) de faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenmek üzere, BanK.m.7/no.2-d hükmünde belir-

33c) Bu hususta ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.373-374; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.741.

tilen asgari sermayenin yüzde onu (%10)dur. Bu hükümde belirtilen asgari kuruluş sermaye miktarı halen 20 trilyon liradır. O halde sisteme giriş payının tutarı da 20 trilyonun yüzde onu, yani 2 trilyon liradır. Bu miktar, BanK.m.7/no.4-b'de öngörülen asgari kuruluş sermayesinin yüzde onu şeklinde sabittir.

c) Sisteme Giriş Payının Ödenme Zamanı

Asgari kuruluş sermayesi olan 20 trilyon liranın (BanK.m.7/no.2-d) yüzde onundan oluşan sisteme katılma payının yüzde beşi, faaliyete başlamadan önce ve kalan yüzde beşi de faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde yatırılır(BanK.m.7/no.4-b).

Buna göre, sisteme giriş payı, özel finans kurumunun kuruluşundan sonra ödenecektir. BanK.m.7/no.2-d hükmünde öngörülen asgari kuruluş sermayesinin yüzde beşi olan sisteme giriş payının yarısı, yani 1 trilyon lira, kuruluştan sonra ve fakat faaliyete başlamadan önce ödenir. Bu durumda, kuruluş izni alan özel finans kurumunun faaliyet izninden önce bu yüzde beşi yatırmış olması ve faaliyet izni almak için yapacağı başvuru evrakına, bu yüzde beşlik (1 trilyon lira) miktarı Güvence Fonuna yatırdığına ilişkin belgeyi de ilave etmesi gerekir^{33d}. Sisteme giriş payının öbür yarısı olan asgari kuruluş sermayesinin yüzde beşi (1 trilyon lira) ise, faaliyete geçiş tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödenmelidir. Faaliyete geçiş tarihi ibaresinden, verilen faaliyet izninin R.G.'de yayımlandığı tarihin anlaşılması gerekir.

Bu husus, Kurum tarafından, ÖFK.Yön. m.8'de şöyle düzenlenmiştir:

Özel finans kurumlarına verilen faaliyet (fon kabulü ve finansal hizmet işlemleri yapma) izni, R.G.'de yayımlandığı tarihten itibaren geçerlilik kazanır.

Faaliyet izninin R.G.'de yayımlanmasından önce Kurumca yapılacak tebligata istinaden;

a) Kurucular tarafından, sisteme giriş payı olarak, Kanunda belirtilen (m.7/no.2-d) asgari sermayenin yüzde beşine karşılık

33d) Bu hususta ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.119; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.368.

gelen tutarın faaliyete başlamadan önce Güvence Fonu'na yatırıldığına ilişkin belgenin,

b) Asgari kuruluş sermayesinin yüzde beşine karşılık gelen tutarın, faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde kurucular tarafından Güvence Fonu'na yatırılacağı Kuruma taahhüt edildiğini gösterir belgenin

Kurum'a tevdi edilmesi gerekir.

Buna karşılık, Kanunun, yine faaliyete başlamadan önce yerine getirilmesini öngördüğü diğer şartların(m.7/no.4-a,c), faaliyet izni verilmesi için yapılacak olan incelemede aranacağı öngörülmektedir(ÖFK.Yön. m.8/f.2). Yönetmelikte,sisteme giriş payının ilk yarısı olan, asgari kuruluş sermayesinin yüzde beşinin faaliyet izninin verilmesinden sonra, fakat bu iznin R.G.'de yayımlanmasından önce ödenmesinin öngörülmesi isabetli olmamıştır. Kaldı ki, faaliyet izni, R.G.'de yayımlandığı tarihten itibaren geçerli olacağına göre, bunun pek bir anlamı da yoktur.

d) Sisteme Giriş Payının Yatırılmasından Sorumlu Olanlar

Sisteme giriş payından özel finans kurumlarının kurucuları sorumludur. Bu husus Kanun ve Yönetmelikte açıkça belirtilmektedir(BanK.m.7/no.4-b, m.20/no.6-c, f.2; ÖFK.Yön.m.8/f.3).

e) Sisteme Giriş Payının Uygulanmasına İlişkin Diğer Hususlar

Bankaların birleşmesi sonucunda yeni kurulacak banka hakkında BanK.m.7/no.4-b ve m.15/no.2-c hükümleri uygulanmaz (Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yön. m.19). Diğer bir anlatımla, birleşme sonucunda yeni kurulacak olan bankanın ortakları tarafından, TMSF.'na sisteme giriş payı yatırılmaz.

Bu hüküm özel finans kurumlarının birleşmelerinde de uygulanır(Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yön. m.21). Yani, özel finans kurumlarının birleşmeleri suretiyle kurulan yeni özel finans kurumu ortakları tarafından, Güvence Fonu'na sisteme giriş payı (BanK. m.7/no.4-b; m.20/no.6-c,f.2) yatırılmaz.

Öte yandan, Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe gireceği tarihe kadar, özel finans kurumları kurucularının Güvence Fonu'na sisteme giriş payı yatırmalarına ilişkin sözkonusu ÖFK.Yön.m.8/f.3, a ve b bendi hükümleri uygulanmayacaktır. Bu hükümler yerine, banka kurucularının TMSF.'na sisteme giriş payı yatırmalarına ilişkin olan ve bu payın sözkonusu Fon'a yatırılma zamanı bakımından aynı düzenlemeyi içeren, Bank.Yön.m.8/f.3, a ve b bendi hükümleri uygulanacaktır(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.2). Yani, Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe gireceği tarihe kadar, özel finans kurumu kurucuları sisteme giriş payını, Bank.Yön.m.8/f.3, a ve b bendi hükümlerine göre Fona yatıracaklardır. Yatırılan bu paylardan oluşan meblağ, Güvence Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesini izleyen 15 gün içinde, TMSF. tarafından Güvence Fonu'na devredilecektir(ÖFK.Yön. Geçici Madde 4/no.1).

4. BanK. m.8/no.2 Hükümleri Çerçevesinde Devralan Bakımından Verilen Hisse Devir İzinlerinde, Özel Finans Kurumunun Sermayesini Temsil Eden Hisseleri Devralan Ortaklar Tarafından, Devralınan Hisselerin Yüzde Biri Oranında Güvence Fonuna Yatırılan Tutarlar

a) Yasal Düzenleme

Güvence Fonunun kaynaklarından biri de, BanK.m.8/no.2 hükümleri çerçevesinde, devralan bakımından verilen hisse devir izinlerinde, özel finans kurumunun sermayesini temsil eden hisseleri devralan ortaklar tarafından, devralınan hisselerin nominal bedelinin veya borsa değeri daha yüksek olduğu takdirde borsa değerinin yüzde biri oranında bu Fona yatıracakları tutarlardan oluşmaktadır (BanK.m.20/no.6-c, f.3).

BanK.m.8/no.2-a hükmünde yer alan düzenlemeye göre, bir kişinin, doğrudan veya dolaylı olarak özel finans kurumunun sermayesinin yüzde onunu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait payların özel finans kurumu sermayesinin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuz üç veya yüzde ellisini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların bu oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri ve bu

oranlara bakılmaksızın, yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin devri Kurul'un iznine tabidir³⁴.

İşte bu düzenleme çerçevesinde, devralan bakımından verilen hisse devir izinlerinde, hisseleri devralan ortaklar tarafından, Güvence Fonuna, devralınan hisselerin nominal bedelinin veya borsa değeri daha yüksek ise borsa değerinin yüzde biri oranında para yatırılır.

b) Kapsam

Herşeyden önce, Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelik hükümlerine uyarınca yapılacak olan devirlerde (yani, bir veya birden çok özel finans kurumunun tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve tüzel kişilikleri sona ermek suretiyle mevcut bir özel finans kurumuna devri durumunda) verilen hisse devir izinlerinde, BanK.m.20/no.6-c hükmü uygulanmaz. Diğer bir deyişle, bu durumda Güvence Fonu'na herhangi bir tutarın yatırılma zorunluluğu yoktur(m.5,19,21). Bu, birleşme ve devralmaları teşvik etme bakımından öngörülen hususlardan biridir.

Güvence Fonu'na yapılacak bu ödeme, hisse devirlerinde sözkonusudur. Bu bakımdan, hisselerin rehnedilmesinde de BanK.m.8/no.2-a hükmünün uygulanması, yani bunun için de Kurul'dan izin alınması gerekli (BanK.m.8/no.2-a, 4.cümle) ise de, burada bir devir değil rehin sözkonusu olduğu için Güvence Fonu'na bir ödemede bulunulmasının gerekmeyeceği açıktır.

Öte yandan, hisse devirleri bakımından, belli oranlar üzerindeki payların devralınması durumunda Güvence Fonuna bir ödemede bulunulmaktadır. Burada, Güvence Fonu'na daha az ödemede bulunmak amacıyla kanuna karşı hile yoluna başvurulabileceği akla gelmektedir. Şöyle ki; kanunun öngördüğü limitler üzerindeki hisse satımlarının, önce izni gerektirmeyecek limite kadar hisse alınması suretiyle kısım kısım yapılarak gerçekleştirilmesi yoluna gidilebilir. Örneğin, önce %9 oranında hisse alımı gerçekleştirilir. Bu hisse alımı, izni ve Güvence Fonu'na bir miktar ödemede bulunulmasını gerektirmez. Daha

34) Bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.152 vd.

sonra ise %6 oranında hisse alımı yoluna gidilir. Bu durumda izin, %15 değil, sadece %6 oranındaki hisse alımı için sözkonusu olacak ve dolayısıyla Güvence Fonu'na yapılacak ödeme de sadece bu izni alınan %6 üzerinden olacaktır. Oysa başlangıçtan itibaren asıl amaç %15 oranında hisse alımıdır ve sırf Güvence Fonu'na az ödemede bulunmak amacıyla bu yola gidilmiştir. Kurulun, kanuna karşı hile niteliğinde olan bu tür işlemleri tespit ettiğinde izin vermeyi reddedebileceği ve toplam devralınan hisselerin üzerinden ödenmesi gereken tutarların ödenmesi durumunda izin verebileceği; bu durumun daha sonra tespiti üzerine eksik kısım üzerinden ödenmesi gereken tutarın tahsili cihetine gidilebileceği söylenebilir³⁵. Ancak belirtmek gerekir ki, uygulamada bu durumun tespit ve ispatının çok güç olacağı ve sorunlar yaratacağı hususu izahtan varestedir. Öte yandan, bu tür kanuna karşı hile durumlarının, devralmanın geçerliliği bakımından bir etkiye sahip olmayacağı da kuşkusuzdur.

c) Güvence Fonu'na Yatırılacak Tutar ve Bu Tutarı Yatıracak Olanlar

Güvence Fonu'na yatırılacak tutar, devralınan hisselerin "nominal bedelinin" yüzde biridir. Eğer özel finans kurumunun hisse senetleri borsada tedavül etmekte ve borsa değeri daha yüksek ise "borsa değeri" esas alınır, yani devralınan hisselerin borsa değerinin yüzde biri Güvence Fonu'na ödenir. Buna karşılık, hisse senetleri borsada tedavül etmekle birlikte, borsa değeri senetlerin nominal değerinden daha düşük ise, yine nominal değeri esas alınır ve Güvence Fonu'na yatırılacak olan tutar, bu senetlerin nominal değerleri toplamı üzerinden hesaplanır (BanK.m.20/no.6-c, f.2).

Bu tutarı Güvence Fonu'na yatıracak olan, hisseleri devralan (yeni) ortaktır. Yani, yukarıda belirtilen BanK.m.8/no.2'deki hükümler çerçevesinde, devralan bakımından verilen hisse devir izinlerinde, devralınan hisselerin nominal bedelinin veya borsa değeri daha yüksek olduğu takdirde borsa değerinin yüzde biri oranındaki tutar, Güvence Fonu'na, hisseleri devralan ortak tarafından yatırılacaktır (BanK.m.20/no.6-c, f.2).

35) Bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.666; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.371.

d) Ödeme Zamanı

Bir görüşe³⁶ nazaran, BanK.m.8/no.2 hükmüne göre Kurulun izin vermesi halinde hisseleri devralan ortak banka pay defterine kaydedilecek, fakat bu yeni hissedarın, pay defterine kayıttan önce, bu fıkroda açıklık olmamakla beraber, devraldığı hisselerin nominal değerinin, daha yüksek ise borsa değerinin yüzde biri oranında Fon'a ödemede bulunması gerekecektir. Bu görüşe katılmak pek mümkün görünmemektedir. Gerçekten de, BanK.m.15/no.2-d ve BanK.m.20/no.6-c,f.2 hükümlerinde, "devralan bakımından verilen hisse devir izinlerinde" sözkonusu tutarın Fona yatırılması öngörülmektedir. Buna göre, hisse devrine izin verme bakımından diğer hususlar tamam ise, hisseleri devralandan, devraldığı hisselerin değerinin yüzde biri oranındaki tutarı Güvence Fonuna yatırması istenecek ve bilahare hisse devrine izin işlemi tamamlanacaktır. Aksi halde, Güvence Fonuna yatırılacak olan sözkonusu tutarın takibinde sorunlarla karşılaşılır³⁷.

Bu hususun, hisse devirlerine ilişkin olan, ÖFK.Yön.m.10 (ve banka hisse devirlerinde TMSF.'na yatırılacak olan tutar bakımından Bank.Yön.m.10) hükmünde düzenlenmesi gerekir.

5. Para Cezaları

a) Adli Para Cezaları ile İdari Para Cezalarının Yüzde Ellisi

Bankalar Kanunu hükümlerine aykırılık dolayısıyla özel finans kurumlarının görevli ve ilgili mensupları ile özel finans kurumlarına karşı işlenen suçlardan dolayı üçüncü kişilere hükmolunacak adli para cezaları ile özel finans kurumlarına uygulanacak idari para cezalarının yüzde ellisi, Güvence Fonunun diğer bir gelir kaynağı grubunu oluşturur (BanK.m.20/n0.6-c, f.2).

aa) Adli ve İdari Para Cezaları

4491 sayılı Kanun³⁸ m.6 ile 4389 sayılı BanK.m.20'ye eklenen no.6 hükmünün 4672 sayılı Kanun³⁹ m.11 ile değiştirilen

36) REİSOĞLU, Şerh (Ankara 2000), s.666; DONAY, s.240. Bu görüş hususunda ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.372.

37) Ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.372-373.

38) Bkz. R.G., T.19 Aralık 1999, S.23911.

şekli uyarınca; BanK.m.21, m.22 ve m.23'te yer alan ceza hükümleri, özel finans kurumları ve görevlileri ile m.22/no. 3, 6, 7, 8, 9 hükümlerinde yazılı suçları özel finans kurumlarına karşı işleyen kişiler için de uygulanır. BanK.m.22/no.1 hükmü; bu Kanuna (BanK.) göre alınması gereken izinleri almaksızın özel finans kurumlarına münhasır işlemler ile uğraşan veya özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan veya ticaret ünvanları, her türlü belgeleri, ilan ve reklamları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda özel finans kurumu adını kullanan, özel cari cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon topladıkları, özel finans kurumlarına münhasır işlemler ile uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlilerini de kapsar. BanK.m.22/no.2 hükmünün ilk cümlesi, özel cari hesap sahiplerinin tasarruflarını ve açılan hesaba göre kar ve zarar katılma hesap sahiplerine ödenmesi icap eden tutarları geri almalarını kasıtlı olarak engelleyen özel finans kurumlarının görevli veya ilgili mensupları hakkında da uygulanır.

Adli suç ve cezalar BanK.m.22'de düzenlenmiştir⁴⁰.

Öte yandan, eski Kanunda idari suç ve cezalar sadece tek bir maddede yer almakta ve burada Türkiye Bankalar Birliğine idari para cezası verme yetkisi tanınmakta idi(3182 sayılı BanK.m.82, 70 sayılı KHK.m.81). Buna karşılık 4389 sayılı Kanunda, "ekonomik suça ekonomik ceza" düsturu uyarınca ağırlıklı olarak idari para cezası öngörülmüştür⁴¹. Bu anlayıştan hareketle düzenlenen, "İdari Suç ve Cezalar" başlıklı 4389 sayılı

39) Bkz. R.G., T.29 Mayıs 2001, S.24416.

40) Bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.857 vd.; DONAY, s.244 vd.; NOYAN, 444 vd.

Bkz. ve karşı. 70 sayılı KHK.m.77-80,82-84(bkz. BAŞBUĞ, *Bankalar Kanunu* 1983, s.92-94); 3182 sayılı BanK.m.79-81, 83-85 (bkz.REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 1998), s.821; EREM/ALTINOK/TANDOĞAN, s.300 vd.; KARACAN, *Bankacılık Hukuku*, s.321 vd.; EREM/ALTINOK, s.107 vd.; ÜNVEREN, s.144; BAŞBUĞ, *Bankalar Kanunu* 1985, s.25,33,35,39-40, 45, 47, 50, 56, 58, 59, 59-60, 61, 61-62,62,63,67,70,71,73,74,87,89,91,93,94, 97, 99-100, 105, 107, 107-108, 111,114,115,117,120,128,134,138,147,153,158.

41) Bkz. Genel Gerekçe (Rapor-II, s.3; Rapor-I,s.3); Madde Gerekçeleri (Rapor-II, s.7; Rapor-I, s.7); Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (Rapor-II, s.10; Rapor-I, s.10). Bu hususta ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.667,845-846,847-848; TAŞÇIOĞLU, s.5,11,17.

Ekonomik suça ekonomik ceza anlayışına uygun olarak getirilen ağır para cezalarına karşı olan görüşün Alt Komisyon Raporuna Muhalefet Şerhi için bkz. Rapor-II, s.17,19; TAŞÇIOĞLU, s.29-30,33; NOYAN, s.442.

BanK.m.21'de idari suçlar sayılmış ve bu suçlardan dolayı Kurul'a idari para cezası verme yetkisi tanınmıştır. Buna göre, idari para cezaları, doğrudan Kurul tarafından ve doğrudan ilgili özel finans kurumuna verilir⁴².

bb) Güvence Fonu'nun Geliri Olan Ceza Tutarı

70 sayılı KHK. (m.65/no.1-b) ve 3182 sayılı BanK. (m.66/no.1-b) döneminde para cezalarının tamamı TMSF.'nin geliri idi⁴³.

4389 sayılı Kanun Tasarısında da adli ve idari para cezalarının tamamı TMSF.'un gelirleri arasında yer almaktaydı⁴⁴. Fakat, Alt Komisyon tarafından, adli para cezaları ile idari para cezalarının yüzde ellisinin TMSF.'un geliri olduğu şeklinde değişiklik yapılmış⁴⁵ ve Plan ve Bütçe Komisyonunda da bu durum kabul edilmiştir⁴⁶. Komisyonlarda aldığı bu değişik şekliyle yasalaşan BanK.m.15/no.2-e hükmüne göre, bu (4389 sayılı) Kanun hükümlerine aykırılık dolayısıyla hükmolunacak adli para cezaları ile idari para cezalarının "yüzde ellisi" TMSF.'na aktarılacaktır. Oysa bu Kanunun Hükümet Gerekçesinde, TMSF.'nin etkinliğinin sağlanması bakımından bu Fon'un kaynaklarını artırıcı hükümler sevk edildiğinden söz edilmektedir⁴⁷.

42) 4389 sayılı BanK.'nin getirdiği diğer bir önemli değişiklik de budur. 3182 sayılı BanK.'nda cezalar bankaya değil, ilgili banka personeline verildiği halde, 4389 sayılı BanK.m.21'e göre idari para cezaları doğrudan bankaya ve özel finans kurumuna verilmektedir. Bu hususta ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.848; NOYAN, s.439 vd.

43) Bu dönemde çeşitli yıllar itibariyle para cezalarından TMSF.'na sağlanan kaynak miktarları hususunda örneğin bkz. CANBAŞ/EROL, s.36; TMSF., *1991 Yılı Faaliyet Raporu*, s.64; ÜNVEREN, s.144.

44) Bkz. Hükümetin Teklif Ettiği Metin m.9/no.2-e (bkz. Rapor-II, s.58; Rapor-I, s.56; ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.667).

45) Bkz. Alt Komisyon Metni m.15/no.2-e (bkz. Rapor-II, s.34).

46) Bkz. Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin m.15/no.2-e (bkz. Rapor-II, s.84; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.667); TAŞÇIOĞLU, s.143.

Belirtmek gerekir ki, 20. Dönemde hazırlanan Tasarının bütün para cezalarını Fon'un gelirleri arasında sayan hükmü (Hükümetin Teklif Ettiği Metin m.9/no.2-e (bkz.Rapor-I, s.56)) üzerinde, Alt Komisyonunda (Alt Komisyon Metni m.11/no.2-e(bkz.Rapor-I,s.31)) ve Plan ve Bütçe Komisyonunda (Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin m.15/no.2-e (bkz. Rapor-I, s.80)) bir değişiklik öngörülmemiştir.

47) Bkz. Rapor-II, s. 6; Rapor-I, s. 6; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s. 663; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.314-315; ayrıca bkz. DONAY, s.239-240;

BanK.m.15/no.2-e hükmüne koşut olarak, BanK.m.20/no.6-c hükmünde de bu (4389 sayılı) Kanun hükümlerine aykırılık dolayısıyla özel finans kurumlarının görevli ve ilgili mensupları ile özel finans kurumlarına karşı işlenen suçlardan dolayı üçüncü kişilere hükmolunacak adli para cezaları ile özel finans kurumlarına uygulanacak idari para cezalarının yüzde ellisi Güvence Fonu'nun kaynakları arasına dahil edilmiştir⁴⁸.

TMSF. ve Güvence Fonu'na aktarılacak para cezaları miktarının neden yarıya kadar azaltıldığı anlaşılamamıştır. Bunun isabetli olmadığı hususu açıktır⁴⁹.

Öte yandan, Komisyonlarda, TMSF.'na aktarılacak para cezaları miktarı yüzde elliye kadar azaltılmakla birlikte, BanK.m.15/no.2-e hükmü ile bağlantılı olan ve bu hükümde para cezalarının tamamının TMSF.'na aktarılacağı öngörülmüş olduğundan hareketle, para cezalarının bir yandan ilgiliye tebliğ edilmekle beraber diğer taraftan tahsil ve gelir kaydı için Fon'a bildirileceğini öngören m.21/no.1, f.2, c.son'daki hükme dokunulmadığı görülmektedir⁵⁰. Buna göre, para cezalarının tamamının Fon'a gelir kaydedileceği şeklinde bir anlamın yer aldığı bu hüküm (m.21/no.1, f.2, c.son) ile para cezalarının yüzde ellisinin Fon'un kaynağını oluşturduğunu öngören m.15/no.2-e hükmünün uyum içinde olmadığı söylenebilir⁵¹.

Aynı durum, BanK. m.21/no.1, f.2, c. son ile BanK. m.20/no.6-c, f.2 bakımından da sözkonusudur.

TAŞÇIOĞLU, s. 9; TAŞDELEN, s.521. Plan ve Bütçe Komisyonu Raporunda da bu açıklamaya yer verildiği görülmektedir (bkz. Rapor-I, s.10; Rapor-II, s.10; TAŞÇIOĞLU, s.17).

48) Güvence Fonu'nun kurulmasından önce, özel finans kurumlarına (4491 sayılı K.m.11 ile değişik 4389 sayılı BanK.m.20/no.6) verilen idari para cezalarının da TMSF.'na gelir kaydedilmesi (BanK.m.15/no.2-e) sözkonusu idi. Bu hususta ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.667.

49) Ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.376.

50) Bkz. Hükümetin Teklif Ettiği Metin, m.14/no.1, f.2 (Rapor-II, s.63); Alt Komisyon Metni, m.21/no.1, f.2, c.son (Rapor-II, s.40); Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin, m. 21/no.1, f.2, c.son (Rapor-II, s.90). Ayrıca bkz. TAŞÇIOĞLU, s.68,108,152; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.667. Keza, 20. Dönemde hazırlanan Tasarı ile ilgili metinlerde de durum aynı idi. Yani, 4389 sayılı BanK.m.19/no.5 ve m.21/f.son'a tekabül eden metinlerde bu bakımdan bir değişiklik öngörülmemişti. Bkz. Hükümetin Teklif Ettiği Metin, m.14/no.1, f.2 (Rapor-I, s.60); Alt Komisyon Metni, m.17/no.1, f.2, c.son (Rapor-I, s.37); Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin, m.21/no.1, f.2, c.son (Rapor-I, s.85).

51) Ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.376-377.

cc) Cezaların Takip ve Tahsili

70 sayılı KHK. ve 3182 sayılı BanK.'nda, sadece Türkiye Bankalar Birliği tarafından verilen para cezalarının TMSF.'na bildirileceği öngörülmüş (70 sayılı KHK.m.81, 3182 sayılı BanK.m.82), diğer hükümlere (70 sayılı KHK.m.77-80, 82-84; 3182 sayılı BanK.m.79-81, 83-85) göre hükmolunan ve tahsil edilen para cezalarının izlenerek Fon'a aktarılmasını sağlamak üzere istenmesi ise Fon'a bırakılmıştı⁵². Bu dönemde, para cezalarının Fon'a gelir kaydedilmesi, takip ve tahsili Yönetmelikte düzenlenmiştir⁵³.

4389 sayılı BanK.m.21'e göre, idari para cezaları bir taraftan ilgili özel finans kurumuna tebliğ edilir diğer taraftan da tahsil ve gelir kaydı için Güvence Fonu'na bildirilir. Adli para cezalarının Güvence Fonu'na aktarılması, bu bakımdan takip ve tahsili meselesi Kanunda düzenlenmemiştir. BanK.m.25/no.5'e göre, Kanunda gösterilen para cezaları, 6183 sayılı AATUK. hükümleri uyarınca vergi dairelerince tahsil edilir.

Bu durum, para cezalarının TMSF.'na aktarılması bakımından da böyledir(BanK.m.21, m.22)⁵⁴. TMSF.'nun kaynağını oluşturan para cezalarının tahsili meselesi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliğinde⁵⁵ düzenlenmiştir. Bu Yönetmeliğin, "Para Cezalarının Uygulanması ve Tahsili" başlıklı 55. maddesine göre⁵⁶; Kurul kararıyla 4389 sayılı BanK.m.21 uyarınca verilen idari para cezaları bir taraftan ilgili bankaya tebliğ edilmekle beraber diğer taraftan tahsil ve gelir kaydı için Fon'a bildirilir. Kurul tarafından verilen idari para cezaları muhataba tebliğ edildiği tarihten itibaren bir ay içinde ödenir. Bu cezalar aleyhine yargı yoluna başvurulması halinde, para cezası mahkeme kararının muhataba tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde Fon hesabına yatırılır (m.55/f.1).

52) Ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 1998), s.725; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.377.

53) TMSF.Yön.1983, m.8; TMSF.Yön.1997, m.7/f.1,2. Bu hususta ayrıca bkz. KARAYALÇIN, s. 303; EREM/ALTINOK/TANDOĞAN, s.272; CANBAŞ/EROL, s.36; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.377.

54) Ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.377.

55) Bkz. R.G., T.03 Ağustos 2001, S.24482.

56) Bu hususta ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.377-378; NOYAN, s.443.

Süresi içinde ödenmeyen idari para cezaları ile adli para cezaları, 6183 sayılı AATUK. hükümleri uyarınca vergi daireleri tarafından tahsil edilir. Vergi daireleri tarafından tahsil edilen idari ve adli para cezalarından Fon'a ait tutarlar, tahsil tarihinden itibaren bir ay içinde Fon hesabına kaydedilmek üzere Fon'un T.C. Merkez Bankası nezdindeki hesabına yatırılır. T.C. Merkez Bankası şubelerinin bulunmadığı yerlerde ise muhabirleri aracılığı ile Fon hesabına gönderilir (m.55/f.2).

Bu düzenleme, Güvence Fonu Yönetmeliğinde, Güvence Fonu'na gelir kaydedilecek para cezaları bakımından da öngörülecek ve uygulanacaktır.

*b) Özel Finans Kurumları Birliği Yönetim Kurulu
Tarafından Verilen Para Cezaları*

Kanunda, Türkiye Bankalar Birliğine olduğu(BanK.m.19/no.5)⁵⁷ gibi, Özel Finans Kurumları Birliğine(BanK.m.20/no.6-b) de para cezası verme yetkisi tanınmıştır. Buna göre, Özel Finans Kurumları Birliğinin aldığı genel ya da özel nitelikteki karar ve tedbirlere zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında Birlik Yönetim Kurulunca bir milyar liraya kadar para cezası uygulanabilir. Birlik, cezaları ilgiliye tebliğ eder ve tahsil olunan cezalar Güvence Fonuna gelir kaydedilir. Bu maktu para cezası, her yılın Ocak ayından geçerli olmak üzere, 213 sayılı VUK. mükerrer m. 298 uyarınca tespit edilecek yeniden değerlendirme oranı kadar artırılmak suretiyle bulunacak tutar üzerinden uygulanır(BanK.m.20/no.6-b, f.5)⁵⁸.

İşte, Güvence Fonunun kaynaklarından biri de bu hüküm uyarınca uygulanacak ve gelir kaydedilecek olan para cezalarıdır.

Görüldüğü üzere, bu hükme dayanarak Birlik Yönetim Kurulu tarafından uygulanacak olan para cezalarının tamamı Güvence Fonu'na gelir kaydedilir. Yani bu para cezalarının tamamı Güvence Fonu'nun kaynağını oluşturur⁵⁹.

57) Bu hususta ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.761-762; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.379; NOYAN, s.443-444.

58) Bkz. ve karşı. BanK.m.19/no.5, m.20/no.3; NOYAN, s.444.

59) Aynı şekilde, T. Bankalar Birliği Yönetim Kurulunca verilecek olan para cezaları hususunda da TMSF.'na gelir kaydedilecek ceza tutarı bakımından bir sınırlama sözkonusu değildir. T. Bankalar Birliği Yönetim Kurulunca uygulanan

c) *T.C. Merkez Bankası Tarafından, MerBanK. m. 40/II Uyarınca Özel Finans Kurumlarına Tahakkuk Ettirilen Cezai Faizler*

Bankalar, özel finans kurumları ve elektronik ödeme araçları çıkaran kuruluşlar da dahil olmak üzere, Merkez Bankasınca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülükleri esas alınarak, Merkez Bankası nezdinde açılacak bir hesapta tesis edilecek zorunlu karşılıkların oranı, zorunlu karşılığa tabi yükümlülüklerin kapsamı, tesis süresi, bu yükümlülükler için tesis edilen karşılıklara gerektiğinde ödenecek faiz oranı veya katılma hesaplarından olağanüstü çekilişlerde yapılacak işlemler de dahil olmak üzere, uygulamaya yönelik her türlü usul ve esaslar Merkez Bankasınca belirlenir(4651 sayılı K.⁶⁰ m.7 ile değişik MerBanK.m.40/II,f.1).

Yukarıda belirtilen kuruluşların, taahhütlerine karşı bulundurulacakları umumi disponibilitenin nitelik ve oranı, Merkez Bankasınca tespit edilir(4651 sayılı K.m.7 ile değişik MerBanK.m.40/II,f.2).

Merkez Bankası, zorunlu karşılıklar ve umumi disponibiliteleri süresinde tesis etmeyen veya eksik tesis edenlere, eksik kısım üzerinden belirleyeceği usul ve esaslara göre cezai faiz tahakkuk ettirir. Tahakkuk ettirilen cezai faiz alacakları, 6183 sayılı AA-TUK. hükümleri gereğince tahsil edilir. Tahsil edilen bu cezai faizler TMSF.'na gelir kaydedilir(4651 sayılı K.m.7 ile değişik MerBanK.m.40/II,f.4).

Bu cezai faizler, MerBanK.m.40 hükmünün ilk şeklinde, bütçe kaynaklı bir fon olan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'na aktarılıyordu. Zorunlu karşılıkları ve umumi disponibiliteleri süresinde tesis etmeyen veya eksik tesis eden bankalara, eksik kısım üzerinden belirleyeceği usul ve esaslar uyarınca Merkez Bankasınca tahakkuk ettirilen faizlerin mükellefleri bankalar olduğuna göre; sözkonusu cezai faizlerin, bankalardaki tasarruf mevduatını sigorta etmek ve mali bünyeleri zafiyete uğ-

para cezalarının tamamı TMSF.'nin kaynağını oluşturur (BanK.m.19/no.5, TMSF.Yön.m.45/g). Bu hususta ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.379-380.

60) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4651 Sayılı Kanunu (bkz. R.G., T. 5 Mayıs 2001, S. 24393).

rayan bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması ile görevli olan TMSF.'na gelir kaydedilerek bu Fon'un kaynaklarının artırılması, bu cezaların amaca uygun olarak kullanılmasını sağlamıştır⁶¹.

Aynı sebeple, yani, amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamak bakımından, özel finans kurumlarına tahakkuk ettirilen cezai faizlerin, özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesabı sahibi gerçek kişilerin özel finans kurumlarındaki tasarruflarını güvence altına almak amacıyla kurulan Güvence Fonu'na gelir kaydedilmesinin gerektiği hususu açıktır. Durumun bu şekilde düzeltilmesi ve uygulanması gerekir.

6. Güvence Fonu Mevcudunun Gelirleri

Güvence Fonu mevcudunun işletilmesinden doğan gelirler, bu mevcudun verimli bir şekilde işletilmesi durumunda Güvence Fonu'na önemli bir gelir sağlayacaktır. Nitekim, TMSF. mevcudunun işletilmesinden doğan gelirler, bu Fon'un kaynakları içinde önemli bir paya sahip olmuştur⁶².

Güvence Fonu mevcudunun değerlendirilmesine dair esaslar, Özel Finans Kurumları Birliği tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Güvence Fonu Yönetmeliğinde belirlenir⁶³. Güvence Fonu mevcudu, bu Birliğin idaresi dahilinde değerlendirilir (BanK.m.20/no.6-c, f.1).

7. Sair Gelirler

Güvence Fonu'nun diğer bir gelir grubu da "sair gelirler"dir (BanK.m.20/no.6-c,f.2).

61) Aynı doğrultuda bkz. T.C. Merkez Bankası, www.tcmb.gov.tr/yenilikler.html; ALIŞKAN, Mevduat Sigortası, s. 381.

62) Örneğin 1996 yılı sonu itibariyle TMSF. mevcudundan elde edilen gelirin bu Fon'un kaynakları içindeki payı %48 olmuştur. TMSF. mevcudunun değerlendirilmesi ve bu suretle elde edilen gelir hususunda örneğin bkz. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 1991 Yılı Faaliyet Raporu, s.65; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Faaliyet Raporu (1984-1985); KARAYALÇIN, 303; ALIŞKAN, Mevduat Sigortası, s.382-383; REİSOĞLU, Şerh (Ankara 1998), s.726; EREM/ALTINOK/ TANDOĞAN, s.272-273; KARACAN, *Bankacılık Hukuku*, s.302; CANBAŞ/EROL, s.36; ÜNVEREN, s.145; MESUTOĞLU, s.82-83.

63) TMSF. mevcudunun değerlendirilmesine dair esaslar hususunda bkz. TMSF.Yön.m.10/b,m.33; TMSF.Yön.1983, m.6/no.5; TMSF.Yön.1997, m.6/no.5.

Sair gelirler, düzenli ve sürekli olmayan, arızı, örneğin başlıklar gibi, diğer bütün gelirlerden oluşur. Bunların çok fazla bir tutar oluşturma ihtimali yoktur⁶⁴.

8. Güvence Fonu'nun Özel Finans Kurumlarından Avans Alması

a) Amaç

Bir özel finans kurumunun faaliyet izninin kaldırılması halinde Birlik, özel finans kurumundaki cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarındaki tutarların güvenceye tabi kısmını, Tasfiye Kurulunun onayıyla doğrudan veya Tasfiye Kurulunca ilan edilecek bir özel finans kurumu aracılığıyla Güvence Fonu mevcudundan öder(BanK.m.20/no.6-d, f.3).

Güvence Fonu mevcudu ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalabilir. Bilhassa, aynı dönemde birden fazla özel finans kurumunun faaliyet izninin kaldırılmasının sözkonusu olduğu ve/veya güvence sınırının çok yüksek olduğu hallerde, Güvence Fonu mevcudu hesap sahiplerine yapılacak ödemeleri karşılamakta zorlanabilir, yetersiz kalabilir. Böyle durumlarda karşılaşıldığında kullanılmak üzere, Güvence Fonu'na ilave kaynak olanakları sağlanması gerekir.

Dünya bankacılığında, bazı tasarruf mevduatı sigortası uygulamalarında, gerektiğinde ilave prim alma yoluna gidildiği veya prim oranlarının yükseltildiği görülmektedir⁶⁵. Özel Finans Kurumları Birliği, gerektiğinde, yani ihtiyacı karşılamak için özel finans kurumlarının Güvence Fonu'na ödeyecekleri prim oranlarını yükseltebilir. Buna hukuken yetkisi vardır(BanK.m.20/no.6-c, f.1). Bu çözüm şeklinin daha ziyade ileriye dönük gelir sağlayacağı ve dolayısıyla acil ihtiyaç için yeterli olmayacağı söylenebilir⁶⁶ ise de bu her zaman böyle olmayabilir. Gerçekten de, sistemde sorunların önceden tespiti ve özellikle bu sorunların belirgin hale gelmesi üzerine özel finans kurumlarının

64) Ayrıca bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.384; REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.667; CANBAŞ/EROL, s.36; UNVEREN, s.145; MESUTOĞLU, s.83.

65) Bkz. KARACAN, *Bankacılık ve Kriz*, s.126-127; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.387.

66) Bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.673.

Güvence Fonu'na ödeyecekleri primin yükseltilerek önceden hazırlık yapılması mümkün⁶⁷ ve isabetli olabilir⁶⁸.

Bu husus bir tarafa, TMSF. mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumundan bankalardan avans alınması imkanının öngörülmesi(BanK.m.15/no.5-a)⁶⁹ bakımından olduğu gibi, Güvence Fonu mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumunda özel finans kurumlarından avans alınması hususunun, esasları belirlenerek öngörülmesi isabetli olmuştur. Kaldı ki, gidişatın kötü olduğu dönemlerde prim oranlarının yükseltilmesinden ise gerektiğinde avans alınması daha isabetli olabilir. İmkanlar artırılmıştır. Mevcut duruma ve ihtiyaca göre bu imkanlardan biri veya öbürü, en isabetli olanı tercih edilerek uygulanacaktır.

b) Yasal Düzenleme ve Esasları

Güvence Fonu mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumunda özel finans kurumlarından avans alınması BanK.m.20/no.6-d, f.4'te düzenlenmiştir. Buna göre; Güvence Fonu mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumunda, özel finans kurumlarından, ileride doğacak prim yükümlülüklerine mahsuben bir önceki yılda ödedikleri güvence primi toplamına kadar, bunun yetersiz kalması halinde ise her bir özel finans kurumunun sahip olduğu özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesapları toplamına karşılık gelen oranda ve kalan tutarı karşılayacak kadar avans alınabilir. Bu avans, özel finans kurumlarının kar ve zarara katılma hesaplarında topladıkları fonlara, özel cari hesap ve kar ve zarara katılma hesapları toplamı en yüksek beş özel finans kurumunca bir önceki dönemde verilen ortalama kar payı oranı dikkate alınarak Birlikçe belirlenecek oran üzerinden hesaplanacak tutar ile birlikte, doğacak prim borçlarına mahsup edilir.

Bu düzenlemeye göre özel finans kurumlarından avans alınmasına ilişkin esaslar aşağıdaki gibi belirlenebilir:

67) Dünya bankacılık uygulamasında, bankacılık sisteminde sorunların belirgin hale gelmesi üzerine bankaların ödedikleri prim oranlarının yükseltilmesine örnek olarak Japonya gösterilebilir. Japonya'da, bankacılık sisteminin sorunlarının 1995'te belirgin hale gelmesiyle 1996 yılından itibaren uygulanacak primlerin oranı yükseltilmiştir (bkz. KARACAN, *Bankacılık ve Kriz*, s.126-127; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.388 dn.174).

68) Bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.387-388.

69) Bkz. ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.384 vd.

— Avans, Güvence Fonu mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması üzerine alınır.

— Avans, özel finans kurumlarından alınır.

— Avansın miktarı: Özel finans kurumlarından, bir önceki yılda ödedikleri güvence primi toplamına kadar, bunun yetersiz kalması halinde ise, her bir özel finans kurumunun sahip olduğu özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesapları toplamına karşılık gelen oranda ve kalan tutarı karşılayacak kadar avans alınabilir⁷⁰.

Avansın miktarı, özel finans kurumlarının bir önceki yılda ödedikleri güvence primi toplamından az da olabilir. Diğer bir anlatımla, Kanunda, özel finans kurumlarından alınacak olan avansın üst sınırı belirlenmiş olup; ihtiyaca göre, özel finans kurumlarından, bir önceki yılda ödedikleri güvence primi toplamından daha az bir miktar avans alınabileceği gibi; bir önceki yılda ödenen güvence primi toplamına kadar alınan avansın yetersiz kalması üzerine, yine ihtiyaca göre, her bir özel finans kurumunun sahip olduğu özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesapları toplamına karşılık gelen orandan daha az bir miktar “ilave” avans da alınabilir.

— Avans, özel finans kurumlarının ileride doğacak prim yükümlülüklerine mahsuben alınır.

Kanunda tam bir açıklık olmamakla birlikte, özel finans kurumlarından alınan avansın, özel finans kurumlarının “ileride” doğan prim yükümlülüklerinden mahsup edileceği öngörülmüş ve mesela “bir sonraki yılda” doğan prim yükümlülüğünden mahsup edileceği şeklinde bir hüküm sevkedilmemiştir. Bu durumda, mahsubun hangi yıldaki veya yıllardaki prim borcuna ve hangi oranda yapılacağı, Güvence Fonu mevcuduna ve yükümlülüklerine göre tespit edilecektir.

70) Buna karşılık, TMSF. mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumunda bankalardan en fazla bir önceki yıl ödedikleri sigorta primi toplamı kadar avans alınabilir; daha fazla alınamaz(BanK.m.15/no.5-a, ayrıca bkz. REİSOĞLU, *Şerh* (Ankara 2000), s.673; ALIŞKAN, *Mevduat Sigortası*, s.388-389). Fakat, olağanüstü hallerde TMSF. kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda, Kurumun talebi üzerine Merkez Bankası tarafından da TMSF.'na avans verilebilir(BanK.m.15/no.5-b).

— Mahsup edilecek tutar; özel finans kurumlarından alınan bu avansın, özel finans kurumlarının kar ve zarara katılma hesaplarında topladıkları fonlara, özel cari hesap ve kar zarara katılma hesapları toplamları en yüksek beş özel finans kurumunca bir önceki dönemde verilen ortalama kar payı oranı dikkate alınarak Birlikçe belirlenecek oran üzerinden hesaplanacak tutar ile birlikte ulaştığı toplamdır.

Nihayet vurgulamak gerekir ki, görüldüğü üzere, özel finans kurumlarından avans alınması, özel finans kurumlarına bir tür borçlanma ise de, avans suretiyle alınan miktarların özel finans kurumlarına iadesi sözkonusu olmamakta, bu miktarlar; özel finans kurumlarının ileride doğacak olan prim borçlarından mahsup edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- ABELES Zeev: Mevduat Sigortası-İsrail Örneği, Mevduat Sigorta Sistemi, Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Düzenlenen Konferans, İstanbul, 3 Kasım 1995, İstanbul 1996.
- AKIN Cihangir: Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, İstanbul 1986.
- ALIŞKAN Murat: Türk Banka Hukukunda Mevduat Sigortası, İstanbul 2001 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).(Mevduat Sigortası)
- ALIŞKAN Murat: Hukuki Açıdan Mevduat, T.C. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Türkiye Cumhuriyetinin 75. Kuruluş Yıldönümüne Armağan, Yıl:1999, C.XV, S.1, İstanbul 1999. (Hukuki Açıdan Mevduat)
- ALTAY Sıtkı Anlam: Bankaların Mali Durumunun Bozulmasının Hukuki Sonuçları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2001.
- AVERY R. B./BERGER A. N. : Risk-Based Capital And Deposit Insurance Reform, Journal Of Banking And Finance, 1991, Vol.15.
- AYHAN Rıza: Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun Hukuki Niteliği,Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(Journal Of The Faculty Of Law Of Gazi University) Aralık 1997,C.1,S.2, Prof.Dr.Naci Kınacıoğlu'na Armağan.
- AYMERGEN Yasemin/BABUŞÇU Şenol/İNANÇ Canan/SAVAŞ Mehmet: Mevduat Sigorta Sistemi ve Türkiye İçin Model Önerisi, İstanbul 1996.
- BAŞBUĞ Faik Y.: Karşılaştırmalı, Yorum ve Açıklamalı Yasa Metinleriyle Bankalar Kanunu 1983, İstanbul 1983. (Bankalar Kanunu 1983)
- BAŞBUĞ Faik Y.: Açıklamalı, Yorumlu, Karşılaştırmalı Bankalar Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1985. (Bankalar Kanunu 1985)
- BATTAL Ahmet: Bankaların Güven Kuruluşu Niteliği ve Bununun Hukuki Sorumluluklarına Etkisi, Ankara 1998, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi). (Bankaların Güven Kuruluşu Niteliği)
- BATTAL Ahmet: Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları, Ankara 1999. (Özel Finans Kurumları)

- BİLGE M. Emin: Bankalar Kanununun 14. Maddesine Göre Bankalar Hakkında Tedbir Alınmasını Gerektiren Durumlar ve Öngörülen Tedbirler, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.IV, S.1-2, Erzincan 2000.
- BRADLEY M. G./WAMBEKE C. A./ WHIDBEE D. A.: Risk Weights, Risk-Based Capital And Deposit Insurance, Journal Of Banking And Finance, 1991, Vol.15.
- BULUTOĞLU Kenan: İslam Bankacılığı ve Türkiye Uygulaması, BEY., Nisan 1984, Yıl:21, S.4.
- BÜYÜKDENİZ Adnan: Potansiyel Bir Sermaye Piyasası Aracı Olarak Özel Finans Kurumları "Katılma Hesapları", Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu, İstanbul 1988.
- CANBAŞ Serpil/EROL Cengiz: Mevduat Sigortası Dünya'da ve Türkiye'de Uygulama Yöntemleri, Ankara 1985.
- DONAY Süheyl: Bankalar İçin Yeni Yasa ve Yeni Uygulama, Prof.Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul 1998.
- EREM Faruk/ALTINOK Akın/TANDOĞAN Haluk : Bankalar Kanunu Şerhi, 7.B., Ankara 1989.
- EREM Faruk/ALTINOK Akın: Bankacılar İçin Banka Hukuku Bilgisi, Ankara 1993.
- FERNANDEZ M. Martin: Mevduat Sigorta Fonu İspanya Tecrübesi, Mevduat Sigorta Sistemi, Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Düzenlenen Konferans, İstanbul, 3 Kasım 1995, İstanbul 1996.
- FLANNERY M. J.: Pricing Deposit Insurance When The Insurer Measures Bank Risk With Error, Journal Of Banking And Finance, 1991, Vol.15.
- GÜCÜK Turgut: Merkez Bankası Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun Mevduat Sertifikaları Karşısındaki Sorumluluğuna İlişkin Yargıtay Kararları, V. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1988.
- KAPLAN İbrahim: Bankacılık Sektöründeki Son Gelişmeler Işığında Bankaların Gözetimi ve Denetimi, Yaklaşım Dergisi, Yıl:9, S.101, Mayıs 2001.
- KARACAN Ali İhsan: Bankacılık Hukuku, C.I, Bankacılık Kurumları Hukuku, İstanbul 1987. (Bankacılık Hukuku)
- KARACAN Ali İhsan: Bankacılık ve Kriz, Bir Yazın Taraması, 3. B., 2000. (Bankacılık ve Kriz)

- KARACAN Ali İhsan:Özel Finans Kurumları ve Güvence Fonu, Dünya Gazetesi, 23 Mayıs 2001. (Dünya Gazetesi, 23 Mayıs 2001)
- KARAYALÇIN Yaşar: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Bankalar ve 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname(Les banques et le Decret-loi no 70),Bildiriler-Tartışmalar,Sempozyum,Ankara1984.
- KAYMAK Hasan: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Fondan Yapılan Ödemelerin Niteliği ve Vergilendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, Ekim 2000, S.145.
- MESUTOĞLU Berk :Dünyada Mevduat Sigortası Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler (Uzmanlık Tezi), Ankara 1997.
- NOYAN Erdal: Bankalar Hukuku, Ankara 2002.
- OVALI Süleyman: Rekabet Kavramı Açısından Mevduat Sigorta Fonu ve Türkiye Uygulaması, İstanbul 2002 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ÖNAL Y. Bayazıt/DÜZAKIN Hatice G./AKYÜZ Meltem: Türkiye'de Mevduat Sigortası Sisteminin Gelişimi ve Bankaların Risk Değerlendirmesini de İçeren Aktif Bir Mevduat Sigortası Model Önerisi, İstanbul 1996.
- REİSOĞLU Seza : Bankalar Kanunu Şerhi, (Gözden Geçirilmiş 3. B.), Ankara 1998. (Şerh, Ankara 1998)
- REİSOĞLU Seza : 4491 Sayılı Yasa ile Değişik Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2000. (Şerh, Ankara 2000)
- SELÇUK Hasan: Körfez Ülkeleri Finans Piyasasının Petro-Dolar Açısından Tahlilleri ve Türkiye Yönünden Değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1987.
- SOMER Mehmet: Türk Hukukunda Başkası Hesabına Sigorta, İstanbul 2000 (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi).
- TMSF.: Faaliyet Raporu (1984-1995).
- TMSF.: 1991 Yılı Faaliyet Raporu.
- TAŞÇIOĞLU Abdullah:Gerekçeli Bankalar Kanunu (Kanun No: 4389), İstanbul 1999.
- TAŞDELEN Servet: 4491,4672 ve 4743 Sayılı Yasalarla Değişik Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2002.
- TEKİNALP Ünal: Türk Mali Kurumlar Hukuku, C.I, Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 1988. (Banka Hukukunun Esasları)
- TEKİNALP Ünal : Bankalarda Mevduatı Koruyucu ve Mali Bünyeyi Güç-

- lendirici Tedbirler, İktisat ve Maliye, C.XXXI, S.12, Mart 1985.
(Mevduatı Koruyucu Tedbirler)
- TULAY Burçak/ALPARSLAN Melike/ERDÖNMEZ P. Ataman: Mevduat Sigortası Sisteminin Çeşitli Ülkelerde ve Türkiye’de Uygulaması, Bankacılar Dergisi, S.31, Aralık 1999.
- T.C. MERKEZ BANKASI: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 25.4.2001 Tarihli ve 4651 Sayılı Kanun İle Getirilen Yenilikler, www.tcmb.gov.tr/yenilikler.html
- ULAŞ Işıl: Turgut Gücük’ün, “Merkez Bankası Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun Mevduat Sertifikalara Karşısındaki Sorumluluğuna İlişkin Yargıtay Kararları” Tebliğini Müteakip Tartışmalar, V. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1988.
- ULUDAĞ İlhan: Activline, Aylık Bankacılık, Finans, İnsan Kaynakları ve Teknoloji Gazetesi, Yıl:2, S.15, Haziran 2001.
- ÜNVEREN Aydan: Dünyada Mevduat Sigortası Sistemlerinin İncelenmesi ve Türkiye’de Mevduat Sigortası Sisteminin Reorganizasyonu İle İlgili Bir Model Önerisi, İstanbul 1992 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- VURAL Güven : Türk Banka Hukuku, Ankara 1991.
- YASAN Mustafa:Türk Banka Hukukunda Mevduat, İstanbul 2001 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YILMAZ Şuhnaz/KADILAR Rıza: Türkiye İçin Bir Mevduat Sigortası Sistemi Önerisi, İstanbul 1996.

KISALTMALAR

- AATUK. : Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun.
- BDDK. : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- B. : Bası.
- Bkz. (veya bkz.) : Bakınız.
- BanK. : Bankalar Kanunu.
- Bank.Yön. : Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik.
- BEY. : Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi.
- C. : Cilt.
- c. : cümle.
- dn. : dip notu.
- f. : fıkra.
- K. : Kanun.
- karş. : karşılaştırınız.
- m. : madde.
- MerBanK. : Merkez Bankası Kanunu.
- no. : numara.
- ÖFK.Yön. : Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik.
- Rapor I : Bankalar Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/843), T.B.M.M., Dönem:20, Yasama Yılı: 4, S. Sayısı:783.
- Rapor II : Bankalar Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/5), T.B.M.M., Dönem:21, Yasama Yılı:1, S. Sayısı:1.

- R.G. : Resmi Gazete.
s. : sayfa.
S. : Sayı.
SMK. : Sigorta Murakabe Kanunu.
T. : Tarih.
Tab. : Tablo.
TK. : Ticaret Kanunu.
TMSF. : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.
TMSF.Yön. : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği.
TBB. : Türkiye Bankalar Birliği.
vd. : ve devamı.
Vol. : Volume (= Cilt).